

Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь
Вучэбна-метадычнае аб'яднанне па гуманітарнай адукацыі

ЗАТВЕРДЖАЮ
Першы намеснік Міністра адукацыі
Рэспублікі Беларусь
 В.А. Богуш
04.02.2015
Рэгістрацыйны № ТД - Д.325/тып.

Гісторыя філасофскай думкі Беларусі
Тыпавая вучэбная праграма для спецыяльнасці
1 – 21 02 01 «Філасофія»

УЗГОДНЕНА

Старшыня вучэбна-метадычнага
аб'яднання па гуманітарнай
адукацыі

А.В. Данільчанка

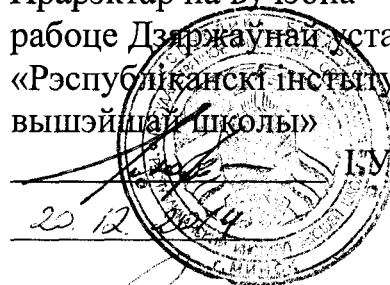
УЗГОДНЕНА

Начальнік Упраўлення вышэйшай і
сярэдняй спецыяльнай адукацыі
Міністэрства адукацыі Рэспублікі
Беларусь

С.І. Раманюк

04.02.2015

Прарэктар па вучэбна — метадычнай
работе Дзяржаўнай установы адукацыі
«Рэспубліканскі інстытут
вышэйшай школы»

І.М. Цітовіч

20.12.2014

Эксперт-нормакантралер

20.12.2014

Мінск 2014

СКЛАДАЛЬНИК:

А.Ю. Дудчык, дацэнт кафедры філасофіі культуры Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, кандыдат філасофскіх навук

Рэцэнзенты:

Кафедра філасофіі Установы адукацыі «Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка»;

В.Б. Евароўскі, загадчык цэнтра гісторыка-гуманітарных і кампаратыўных даследаванняў Дзяржаўнай установы адукацыі «Інстытут філасофіі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі», кандыдат філасофскіх навук, дацэнт

Рэкамендавана да зацвярджэння ў якасці тыпавой:

Кафедрай філасофіі культуры Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта
(пракол № 6 ад 18.02.2014г.)

Навукова-метадычным саветам па гуманітарным навукам
вучэбна-метадычнага аб'яднання па гуманітарнай адукацыі
(пракол № 2 ад 24.04.2014г.)

Навукова-метадычным саветам Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта
(пракол № 5 ад 15.05.2014г.)

Адказы за рэдакцыю: А.Ю. Дудчык

Адказы за выпуск: А.Ю. Дудчык

1. ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА

Вучэбная праграма па дысцыпліне «Гісторыя філасофскай думкі Беларусі» распрацавана на аснове адукацыйнага стандарта і тыпавога вучэбнага плана па спецыяльнасці 1-21 02 01 «Філасофія».

Прапанаваны курс заснаваны на комплексным уяўленні аб філасофскай і грамадска-палітычнай думцы Беларусі як традыцыі памежжа, транскультурнай і полілінгвістычнай. У курсе разглядаюцца асноўныя перыяды (з Сярэднявечча да сённяшняга дня) і асобы ў кантэксце агульнага развіцця еўрапейскай і сусветнай філасофіі. Курс прадугледжвае актыўнае скарыстанне ведаў, ужо атрыманых у іншых гісторыка-філасофскіх курсах.

Мэта курса:

У курсе ставіцца мэта выпрацоўкі цэласнага ўяўлення аб асноўных тэндэнцыях і асаблівасцях развіцця філасофскай думкі ў Беларусі.

Задачы курса:

- выявіць сацыяльныя і культурныя перадумовы фарміравання беларускай філасофскай традыцыі, яе ўзаемасувязь з заходнееўрапейскай і сусветнай традыцыяй;
- прааналізаваць асноўныя этапы і накірункі філасофскай думкі Беларусі ў іх паслядоўнасці, узаемадзеянні і ўзаемаўплывах;
- прадставіць найбольш істотныя тэксты, у якіх выяўляецца філасофская традыцыя Беларусі;
- выявіць ступень актуальнасці філасофскай спадчыны Беларусі ў кантэксце сучаснай культуры;
- сфарміраваць у студэнтаў навыкі кампаратыўнага аналізу і сучаснага прачытання філасофскіх тэкстаў.

У выніку вывучэння курса студэнты павінны ведаць:

- самыя важныя кірункі і школы развіцця філасофскай думкі Беларусі;
- асноўныя ідэі ключавых персаналій мысляроў Беларусі;

умець:

- экспліцыраваць значэнне і змест самых важных канцэптаў прадстаўнікоў філасофскай думкі Беларусі;
- выяўляць значэнне самых важных ідэй філасофскай думкі Беларусі ў кантэксце сучасных філасофскіх, культуралагічных і сацыяльна-палітычных канцэпцый;
- абгрунтаваць самастойныя падыходы да пытанняў, якія вывучаюцца; валодаць:
- навыкамі гісторыка-філасофскай рэканструкцыі асноўных ідэй мысляроў Беларусі;
- філасофскай аргументацыяй у абмеркаванні актуальных праблем сучаснай філасофіі;
- прынцыпамі ідэалогіі сучаснага беларускага грамадства і навыкамі іх выкарыстання ў прафесійнай і грамадскай дзейнасці.

Правядзенне практычных заняткаў прадугледжвае чытанне і аналіз

арыгінальных тэкстаў і крытычных крыніц, а таксама падрыхтоўку дакладаў па прапанаваных тэмах. Акрамя таго, у праграме закранаюцца пытанні агульнай метадалогіі гісторыка-філасофскага даследавання. Праграма дысцыпліны вызначаецца спецыфікай філасофскай адукацыі і суадносіцца з іншымі навучальнымі дысцыплінамі «Філасофская антрапалогія», «Сацыяльная філасофія», «Метафізіка і анталогія», «Тэорыя пазнання і філасофія навукі», «Этыка», «Эстэтыка», «Релігіязнаўства», а таксама з дысцыплінай кампанента установы вышэйшай адукацыі – «Культуралогія».

На вывучэнне дадзенай вучэбнай дысцыпліны ў адпаведнасці з адукацыйным стандартам адводзіцца 100 гадзін, з іх 64 гадзіны – аудыторныя.

2. ПРЫКЛАДНЫ ТЭМАТЫЧНЫ ПЛАН

№	Назва тэмы	Лекцыі	Сем.	Усяго
1.	Уводзіны: беларуская думка і яе генеалогія	2	2	4
2.	Элементы філасофскай культуры ў беларускім сярэднявеччы (X-XV стст.)	2	2	4
3.	Эпоха Адраджэння ў Вялікім Княстве Літоўскім	2	4	6
4.	Рэфармацыя ў Вялікім Княстве Літоўскім	2	4	6
5.	Правое і палітычнае мысленне ў Вялікім Княстве Літоўскім	4	2	6
6.	Пачатак прафесійнай філасофіі: Віленская школа	2	2	4
7.	Віленская школа: эклектычная філасофія (філасофія reserentiorum)	4	2	6
8.	Асветніцтва ў Рэчы Паспалітай	2	2	4
9.	Постасветніцкае мысленне: рамантызм, народніцтва, пазітывізм	4	2	6
10.	Беларускае адраджэнне і яго самарэфлексія	4	2	6
11.	Беларуская савецкая філасофія	2	4	6
12.	Сучасная сітуацыя ў філасофіі Беларусі	2	4	6
	Усяго:	32	32	64

3. ЗМЕСТ ВУЧЭБНАЙ ДЫСЦЫПЛІНЫ

Тэма 1. Уводзіны: беларуская думка і яе генеалогія

Гісторыя філасофіі ў Беларусі, інтэлектуальная і культурная гісторыя, гісторыя ідэй.

Традыцыя думкі ў прасторы і часе: агульная характарыстыка. Адкрытыя межы. Полілінгвізм і транскультурнасць. Разрывы ў традыцыі. Уплывы і залежнасці. Канструяванне канону.

Пераемнасці і размежаванні. Канфлікт інтэрпрэтацый.

Перыядызацыя філасофскай думкі Беларусі. Мінулае як культурнае ўтварэнне: храналогія, марфалогія, генеалогія думкі.

Гісторыка-культурныя эпохі. Тыпы філасофскай культуры. Асобы і тэксты.

Метадалогіі даследчых стратэгий. Гісторыка-архіўныя даследаванні. Герменеўтыка традыцыі. Дэканструкцыя. Археалогія “калектыўных сістэм думкі”. Генеалогія мыслення.

Тэма 2. Элементы філасофскай культуры ў беларускім сярэднявеччы (X-XV стст.)

Агульная характарыстыка эпохі: паміж Поўначчу і Поўднем. Нарманы (варагі) і Візантыя. Грэцкая вера і традыцыйная культура. “Славянская” мова і “руская” гісторыя. Момант пачатку: Крыўе, Русь, Літва. Хрысціянская цывілізацыя.

Тып філасофскай культуры: позневізантыйскі канон (І. Дамаскін) і балгарскае пасрэдніцтва. Культура цытат. Ідэал філасофіі як «мудрасці без сілагізмаў».

X-XIII стст. Перакладная літаратура: “Ізборнікі Святаслава”, “Шасціднеў”, “Фізіолаг”. Палемікі: *мітрапаліт Іларыён* “Слова пра закон і ласку”, *Клімент Смалыціч* “Пасланне Фаме прасвітэру...”. Царкоўнае красамоўства, казанні: *Кірыла Тураўскі*: «Прытча пра сляпога і кульгавага». Агіяграфія: *Ефрасіння Полацкая*, *Аўрамій Смаленскі*, “Слова пра манаха Марціна”. Летапісанне: “Аповесць мінулых гадоў”, Галіцка-валынскі летапіс, Кіева-пячорскі патэрык. “Слова аб паходзе Ігаравым” як помнік эпохі.

XIV-XV стст. *Рыгор Цамблак*. Беларуска-літоўскія летапісы. Перакладная літаратура: “Аповесць пра трох каралёў”, “Аповесць пра Трою”, “Александрыя”. “Кіеўскі рэнесанс” XV стагоддзя. “Арыстоцэлева брама”. “Логіка Авіасафа”.

Тэма 3. Эпоха Адраджэння ў Вялікім Княстве Літоўскім

Агульная характарыстыка эпохі. Гурткі гуманістаў і адкрыццё антычнасці. Новалацінская літаратура. Антычны ідэал філасофіі і “эпікурэйства” XVI-XVII стст.

Францішак Скарына (каля 1490 – пасля 1551): паміж Адраджэннем і Рэфармацыяй. Тып асобы. “Біблія руска”. Прадмовы і пасляслоўі Скарыны. Біблейская экзэгетыка.

Тэма 4. Рэфармацыя ў Вялікім Княстве Літоўскім

Агульная характарыстыка рэфармацыйнага руху. Лютэране, кальвіністы, антытрынітары. Рэфармацыйныя элементы ў праваслаўі. *Sola fide* і *Sola scriptura*. Індывідуалізм, рацыяналізм, ірацыяналізм, сацыяльны крытыцызм.

Сымон Будны (каля 1530 – 1593): “Катэхізіс”, “Аб асноўных артыкулах хрысціянскай веры”, “Аб свецкай уладзе”.

Тэма 5. Прававое і палітычнае мысленне ў Вялікім Княстве Літоўскім

Анджэй Фрыч Маджэўскі (1505–1572) і традыцыя “направы Рэчы Паспалітай”. Пратэстанцкія карані палітыка-прававога мыслення. “Сармацкая цывілізацыя” і яе крытыкі. “Боскае” і “натуральнае” права. Ідэя свабоды і ідэя рэспублікі.

Андрэй Волан (1530–1610). Ідэя свабоды і ідэя справядлівасці. Справядлівасць дыстрыбутыўная і камутатыўная. “Аб гаспадары і яго асабістых дабрачыннасцях”, “Аб палітычнай альбо грамадзянскай свабодзе”.

Аарон Алізароўскі (1610–1659). Натуральнае права і формы чалавечых супольнасцяў. Палітычная, філасофская і прававая свабоды. “Аб палітычнай супольнасці людзей”.

Тэма 6. Пачатак прафесійнай філасофіі: Віленская школа

Позняя схаластыка: агульная перыядызацыя і характарыстыка. Тып мыслення і структура курсаў філасофіі. Філасофія тэарэтычная (рацыянальная, натуральная і транснатуральная) і практычная (манастыка, эканоміка, палітыка).

Мацей Казімір Сарбеўскі (1595–1640). Курсы па паэтыцы і рыторыцы. Мімезіс і “аўтаномнасць творчага акта”. “Багі язычнікаў”.

Лука Залускі (1604–1676). Арыентацыя на “практычную філасофію”. “Агульная філасофія”.

Сігізмунд Лаўксмін (1596–1670): “Практычнае красамоўства”, “Сутнасць дыялектыкі”.

Альберт Каяловіч (1609–1677) і палеміка з эксперыментальным прыродазнаўствам. “Зрок, што удакладнены розумам”.

Тэадор Білевіч (сяр. XVII – пачатак XVIII) “Філасофія рацыянальная, натуральная і маральная”.

Тэма 7. Віленская школа: эклектычная філасофія (філасофія *resentiorum*)

Эксперыментальнае прыродазнаўства і трансфармацыі “другой схаластыкі”.

Антоні Скарульскі (1715–1780) і мадэрнізацыя арыстацэлізму. Эмансіпацыя філасофіі ў сістэме схаластычных ведаў. “Каментары па

філасофіі альбо логіцы...”.

Станіслаў Шадурскі (1726–1786) філасофія “розуму і адчуванняў”. Інкарпарацыя картэзіанства. “Філасофскія палажэнні з агульнай фізікі”.

Бенедыкт Дабшэвіч (1722–1794) і канчатковая перамога “філасофіі новых”. Гнасеалагізацыя логікі. “Погляды новых філосафаў”.

Тэма 8. Асветніцтва ў Рэчы Паспалітай

Перыядызацыя і катэгорыі мыслення. Асветніцтва і мадэрнасць. Трансфармацыі ідэі філасофіі. Віленская школа: фізіякратызм (*Еранім Страйноўскі* (1752–1816), *Іахім Храптовіч* (1729–1812)).

Казімір Нарбут (1738–1807). Канчатковы разрыў са схаластыкай. Логіка як тэорыя пазнання. Псіхалагізацыя і антрапалізацыя логікі. “Логіка, альбо навук а б роздуме і развазе”, “Выбраныя развагі з філасофіі”.

Ян Снядэцкі (1756–1830). Рэдэфініцыя філасофіі. Палеміка з І. Кантам і нямецкай школай. Дэуніверсалізацыя розуму. Розум і “неразумнае”. Элементы феноменалогіі. “Пра філасофію”, “Філасофія чалавечага розуму”.

Анёл Доўгірд (1776–1835). Крытычны рэалізм. Палеміка (разыходжанні) з І. Кантам. Псіхалагізацыя логікі. “Логіка тэарэтычная і практычная”, “Даклад, маючы за мэту давесці рэчаіснасць чалавечага пазнання”.

Тэма 9. Постасветніцкае мысленне: рамантызм, народніцтва, пазітывізм

Агульная характарыстыка часу. Катэгорыі мыслення: асоба, народ, гісторыя.

Ёзэф Галухоўскі (1797–1858) “Філасофія ў жыцці цэлых народаў і асобнага чалавека”.

Фларыян Бохвіц (1799–1856) і элементы рэлігійнага персаналізму.

Адам Міцкевіч (1798–1855), *Анджэй Тавяньскі* (1799–1878). Гісторыясофія, месіянізм, містыцызм.

Дыскурс этнаграфіі (*Зарыян Даленга-Хадакоўскі* (1784–1825), *Ян Чачот* (1796–1847) і інш.). Народ як аб’ект даследаванняў і як (патэнцыйны) суб’ект гісторыі.

Ідэалогія народніцтва. Сацыяльнае мысленне і “праекты вызвалення”. Феномен “абуджальнікаў”. Генеалогія беларускай ідэі (ад Кастуся Каліноўскага (1838–1864) да Францішка Багушэвіча (1840–1900)).

Тэма 10. Беларускае адраджэнне і яго самарэфлексія

Сацыякультурныя ўмовы і фактары фарміравання беларускага нацыянальнага руху. Міф паходжання і фарміраванне канону. Прыналежнасць да “заходняй цывілізацыі”. Этнічнае і сацыяльнае.

Максім Багдановіч (1891–1917) “Белорусское возрождение”.

Ігнат Канчэўскі (Абдзіраловіч) (1896–1923) “Адвечным шляхам”. Беларусь як “мяжа між Захадам і Усходам”. Ідэя недалучэння. Беларускі

дух і філасофія творчасці. «Ліючаяся форма» і новыя сацыяльныя практыкі.

Уладзімір Самойла (Суліма) (1878–1941). Запозненае “фіхтэанства” і “крытычны аптымізм”. “Гэтым пераможам”.

Аляксандр Цвікевіч (1898–1937) і беларускае посткаланіяльнае мысленне. Аналіз тэорыі і практыкі “русіфікацыі” XIX ст. Палеміка з “еўразійцамі”. “Заходне-русізм”: генеалагічны аналіз канцэпцыі.

Тэма 11. Беларуская савецкая філасофія

Савецкая цывілізацыя як перыферычная мадэрнасць. Фарміраванне і развіццё савецкай філасофіі: паміж парадыгмай “крытыкі” і ідэалам “навукі”. Феномен савецкай філасофіі: асноўныя падыходы да інтэрпрэтацыі. Савецкая філасофія і марксізм. Станаўленне сацыяльных інстытутаў і канона мыслення. Статус філасофіі ў познесавецкія часы: структура “філасофскіх навук”. Беларуская савецкая філасофія: школы і накірункі. *У. М. Іваноўскі, М. М. Нікольскі, Б. Э. Быхоўскі*. Філасофскія даследаванні ў пасляваеннай Беларусі.

Гісторыка-філасофская школа: (*А. С. Майхровіч, У. М. Конан, Э. К. Дарашэвіч* і інш.). Школа філасофіі навукі (*В. С. Сцёпін* і інш.). Фенаменалагічна-герменеўтычная арыентацыя (*А. А. Міхайлаў* і інш.).

Тэма 12. Сучасная сітуацыя ў філасофіі Беларусі

Беларускае мысленне і постсавецкая філасофія: апазнаванне, сутыкненне, дыялог. Тэндэнцыі і накірункі: традыцыяналізм, постмадэрнізм, посткаланіяльная думка.

Выданні, прафесійныя і навучальныя цэнтры, накірункі даследаванняў. Акадэмічная і неакадэмічная філасофія. Асноўныя праблемы і перспектывы.

4. ИНФАРМАЦЫЙНА-МЕТАДЫЧНАЯ ЧАСТКА

Літаратура

Асноўная:

1. Абушенко, В. Философия Беларуси/ В. Абушенко // Новейший философский словарь. – Мн., 1998. – С. 790-792.
2. Дорошевич, Э.К. Очерк истории эстетической мысли Белоруссии / Э.К. Дорошевич, В.М. Конон. – М., 1972. – 180 с.
3. Идеи гуманизма в общественно-политической и философской мысли Белоруссии (дооктябрьский период) – Мн., 1977. – 340 с.
4. Из истории философской и общественно-политической мысли Белоруссии. – Мн., 1962. – 350с.
5. Козел, А.А. Философская мысль Беларуси / А.А. Козел. – Мн., 2004. – 270с.
6. Майхрович, А.С. Становление нравственного самосознания. Из истории духовной культуры Беларуси / А.С. Майхрович. – Мн., 1997. – 247с.
7. Очерки истории философской и социологической мысли Белоруссии (до 1917 года). – Мн., 1973. – 450с.
8. Шалькевіч, В.Ф. Гісторыя палітычнай і прававой думкі Беларусі / В.Ф. Шалькевіч. – Мн., 1999. – 270 с.

Дадатковая:

9. Бабкоў, І.М. Філасофія Яна Снядэцкага / І.М. Бабкоў. – Мн, 2002. – 310 с.
10. Бирало, А. А. Философская и общественная мысль в Белоруссии и Литве в конце XVII – середине XVIII века / Бирало А.А.. – Мн., 1971. – 410 с.
11. Горский, В.С. Философские идеи в культуре Киевской Руси / В.С. Госский. – Киев, 1988. – 450 с.
12. Дорошевич, Э.К. Философия эпохи Просвещения в Белоруссии / Э.К. Дорошевич. – Мн., 1971. – 270 с.
13. Дорошевич, Э.К. Аниол Довгирд – мыслитель эпохи Просвещения / Э.К. Дорошевич. – Мн., 1967. – 250 с.
14. Дубровский, В.В. Казимир Нарбут/ В.В. Дубровский. – Мн., 1979. – 270 с.
15. Еворовский, В.Б. Философская мысль Киевской Руси XI-XIII вв. Тенденции становления / В.Б. Еворовский. – Мн., 1996. – 250 с.
16. Конон, В.М. От Ренессанса к классицизму: Становление эстетической мысли Белоруссии в XVI-XVII вв. / В.М. Конон. – Мн., 1977. – 240 с.
17. Лушчыцкі, І.Н. Нарысы па гісторыі грамадска-палітычнай і філасофскай думкі ў Беларусі ў другой палове XIX веку / І.Н. Лушчыцкі. – Мн., 1958. – 410 с.
18. Мохнач, Н.Н. Идеиная борьба в Белоруссии в 30 – 40-е годы XIX в. / Н.Н. Мохнач. – Мн., 1971. – 215 с.
19. Мохнач, Н.Н. От Просвещения к революционному демократизму: Общественно-политическая и философская мысль Белоруссии конца 10-х начала 50-х годов XIX века/ Н.Н. Мохнач. – Мн., 1978. – 310 с.
20. Падокшын, С.А. Філасофія эпохі Адраджэння ў Беларусі /

- С.А. Падокшын. – Мн., 1989. 215 с.
21. Падокшын, С.А., Сокал, С. Ф. Палітычная і прававая думка Беларусі XVI - XVIII ст. / С.А. Падокшын. – Мн., 2000. – 310с.
22. Цукерман, А.Я. Философская мысль в Белоруссии середины XVIII века/ А.Я. Цукерман. – Мн., 1980. – 280с.

Хрэстаматыі, энцыклапедыі:

23. Анталогія сучаснага беларускага мыслення. – СПб., 2003. – 520с.
24. Асветнікі зямлі Беларускай: X – пачатак XX стагоддзя. Энцыклапедычны даведнік. – Мн., 2006. – 491с.
25. Гісторыя філасофскай і грамадска-палітычнай думкі Беларусі. Т. 1-3. – Мн., 2008-2013.
26. Памятники философской и общественно-политической мысли Белоруссии XVII-первой половины XVIII века. – Мн., 1991. – 319с.
27. Мысліцелі і асветнікі Беларусі. X-XIX стагоддзі. Энцыклапедычны даведнік. – Мн., 1995. – 480с.

Прыкладныя метады (тэхналогіі) навучання

Сярод найбольш эфектыўных метадаў і тэхналогій навучання ў межах дадзенай дысцыпліны трэба вылучыць наступныя:

- дыялогавыя тэхналогіі (дыскусіі на прапанаваныя тэмы)
- трэнінгавыя тэхналогія (тэсты па тэмах дысцыпліны)
- тэхналогіі блочна-модульнага навучання

Для кіравання адукацыйным навучальным працэсам і арганізацыі кантрольна-ацэначнай дзейнасці ўжываецца рэйтынгавая сістэма ацэнкі ведаў, уменняў і навыкаў студэнтаў.

У практыцы правядзення семінарскіх заняткаў ўжываюцца метадыкі актыўнага навучання (праца ў малых групах, “мазгавы штурм”, дыскусіі) з мэтай фарміравання сучасных сацыяльна-асабістых і сацыяльна-прафесійных кампетэнцый студэнтаў устаноў вышэйшай адукацыі.

Самастойная работа студэнтаў

Самастойная работа студэнтаў у рамках вывучаемай дысцыпліны прадугледжвае выкананне самастойнай работы, напісанне рэфератаў і эсэ, знаёмства з першакрыніцамі і падрыхтоўку дакладаў, выкананне індывідуальных і групавых творчых заданняў (прэзентацый).